

Håp og forsoning

Om nødvendigheten av forsoning for å oppleve nærvær og håp.

Lillehammer 14.november 2006.

Hege Fjellheim Sarre

Jeg representerer en del av Den norske kirke som har en annerledes historisk tilknytning både til det norske samfunn og til Den norske kirke enn majoritetsbefolkningen i Norge. Historien har gitt oss et noe annet utgangspunkt for å kunne hevde egen tilhørighet og også det å være medlem av den samme kirke som majoritetsbefolkningen. Dette blir det ikke tid å gå dypt inn på. Men det vil alltid følge oss at det samiske folk har en historie som gjorde det nødvendig å kjempe for egen tilstedeværelse og verdighet, og rett til fortsatt å være et folk.

Det er jo spennende at vi i dag er i et område hvor det ble funnet gamle samiske bosetningsområder nå i sommer, sør for det vi tidligere har ansett som områder som er tradisjonelle samiske bosetningsområder. Dette understreker igjen at Norge er et land som er grunnlagt på territoriet til to folk, samer og nordmenn. I tillegg er samene i Norge et urfolk, et folk som har bebodd landområder før nasjonalstatene trakk sine grenser og som gjennom nasjonale lover og internasjonale konvensjoner har en rekke rettigheter. Et ansvar vår kirke er nødt til å ta på alvor.

Det passet veldig bra at dere fikk oppleve joiken her i dag. Dette er en musikalsk uttrykksform som er en del av den samiske kultur. Flere av dere er sikkert kjent med at kirkens forhold til denne musikkformen har vært avvisende gjennom historien. Dette er noe mange av oss har et svært spesielt og utfordrende forhold til i dag – og i mange kirker i de samiske flertallsområdene vil denne formen for kulturuttrykk bli blankt avvist blant majoriteten av menighetens medlemmer. Joiken hører ganske enkelt ikke til i kirkerommet for mange.

På den måten representerer den også noe av mangfoldet vi har i samisk kirkeliv, hvordan historien er med oss og også former vår tilnærming til nåtiden og muligheter for fremtiden.

Dette er en prosess vi er inne i nå.

Opprettelsen av Samisk kirkeråd og Forsoningsvedtaket som kirkemøtet gjorde i 1997 er en viktig del av denne prosessen. Det viktigste ved en forsoning er muligheten for å gå videre og det håpet dette gir om at man nå kan se framover. I kirkemøtevedtaket som berørte det vi dag benevner som Finnmarksloven ble det sagt at ”rettferdighet er grunnlaget for forsoning. Forsoning forutsetter åpenhet om opplevd urett på alle sider og vilje til forandring. Kirken ønsker å bidra i disse prosessene.”

Allikevel er det viktig å forstå hva som lå bak behovet for denne forsoningen og kunnskap om de rammer som gjorde dette nødvendig. Det samiske folk har vært undertrykt, fortrent og marginalisert. Det er det ingen tvil om. Men vi ønsker ikke å innta en offerrolle. Forsoning må skje på mange områder, og alt må ikke nødvendigvis skje i vedtaksform – selv om det også er viktig. Vi må akseptere at det er ulike behov for å gjenkjenne egen tilhørighet i vårt religiøse liv og den rammen vi skaper rundt vår tro.

Parallelt trenger vi derfor en forsoningsprosess i det samiske samfunn. Denne forsoningsprosessen er noe som må skje på flere nivåer og i ulike sammenheng. For meg er det derfor ikke bare noe som skjer mellom majoritet og minoritet men også noe vi må ha i tankene når vi som et folk skal ivareta den prosessen som nå er i gang – og som også skal være en sak på kirkemøtet her.

Denne forsoningsprosessen må vi selv initiere og redigere. Også for oss er det enklere å snakke om nødvendigheten av forsoning mellom andre enn i egen kontekst.

Er det noe vi trenger i dag så er det å forsonere oss med at vi har en kirkehistorie og at vi har et kirkeliv som vi kan kalle samisk i deler av Norge. Vi er et privilegert urfolk på verdensbasis og vi må få og gi oss selv rom for utvikling og styrke til å kunne være med på å forme vår egen tilstedeværelse i et moderne samfunn og i Den norske Kirke. Men det er viktig at denne

kirken har et overordnet og prinsipielt ansvar for at dette skal være mulig. Prosessen skal ikke være avhengig av ildsjeler og enkeltpersoner

At mange års tilstedeværelse i sentralkirkelige organ og bevisstgjøring i kirkelige sammenheng har hatt stor betydning fikk vi blant annet oppleve søndag for litt over en uke siden. Da var det TV-gudstjeneste fra Ishavskatedralen i Tromsø. Jeg var på besøk, ikke mange kilometer fra der vi er i dag. Gudstjenesten var en samisk/norsk gudstjeneste der det både var liturgi – skriftlesning og sang på begge språk. Kommentarene fra flere var at dette hadde ikke vært mulig for noen få år siden. Og det tror jeg er helt riktig. Forståelsen for behovet for synlighet og naturlig deltagelse på like premisser er noe som har vokst fram over tid.

Mange av de som var sentrale aktører i denne gudstjenesten var fra et område som jeg vet har kjempet hardt for å kunne stå offentlig i kofte. Det at kirka kan være en slik arena blir sterkt for meg og mange fordi vi også vet at i den samiske oppvåkningen ble kirka ofte kommunisert som en motstander og ikke en medspiller.

Da jeg skrev min hovedoppgave i sosiologi for noen få år siden hadde jeg informanter fra dette området. De ga klart uttrykk for at kirka var en arena de ikke ønsket å bruke for å vise sin samiske tilhørighet. Det ville bli for vanskelig for den eldre generasjonen i familien. Etterspillet fra gudstjenesten i Tromsø, der sterke negative følelser ble uttrykt på kommunens hjemmeside mot dette som hadde blitt vist, viser at vi fortsatt har store utfordringer og trenger forsoningsprosesser på ulike nivå.

Det er ikke slik at når det endelig er vedtatt ny samisk liturgi både på nord- og sørsamisk så jubler samiske menigheter for et viktig steg i riktig retning. Det er heller ikke slik at fordi joiken som musikalsk uttrykk nå er på vei inn i enkelte kirker så uttrykker at dette et etterlengtet tilskudd for alle samer. Det er ulike betingelser som ligger til grunn for å være same i kirka og betegnelsen et samisk kirkeliv kan gi ulike assosiasjoner også blant oss samer.

Det er derfor utfordrende å tenke en inkludering av samisk kirkeliv innenfor kirkens ramme – de aller fleste av oss er jo medlemmer av denne kirka. Og større lojalitet til kirka enn det vi har i samiske flertallsområder – det skal du lete lenge etter. Dette er en utfordring som trenger tid – et av temaene her er akkurat det – hva gjør vi med utfordringen vi har med et stadig mer flerkulturelt samfunn. Her har vi i Norge faktisk en kompetanse ved den erfaringen vi har ved å være to folk innenfor samme rammer. Vi kan bygge videre på de positive erfaringene og i fellesskap ta tak i utfordringene.

Samisk ungdom i dag har en helt annen tilnærming til sin tilhørighet enn generasjonene før dem. Dette er i stor grad ikke noe man skjemmes over – men er stolt av. Skal vi beholde denne ungdommen i kirken må vi ha dette som utgangspunkt.

Jeg tror at blikket må løftes opp og fram, og at vi må se på hvordan vi kan forsone oss med vår historie og få en felles forståelse for betydningen av veien vider. Ikke at denne nødvendigvis blir identisk – men gir rom for å uttrykke tilhørighet på ulikt vis og allikevel kunne kalle det samisk innenfor rammene av Den norske kirke. Og jeg må føye til, på bakgrunn av de engasjementet jeg har hatt i stat/kirke arbeidet de siste årene – uansett kirkeordning.